

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä joulukuuta 2003 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 162/2003 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on 6 päivänä helmikuuta 2004 pyytänyt liikenne- ja viestintävaliokunnalta lausunnon asiasta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Raila Kangasperko, työministeriö
- viestintäneuvos Kristiina Pietikäinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio, Tietosuojavaltuutetun toimisto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Emidex Oy.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että voimassa olevaan yksityisyyden suojasta työelämässä annettuun lakiin lisättäisiin huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen käsittelyä, kameravalvontaa työpaikoilla ja työntekijän sähköpostin hakemista ja avaamista koskevat säännökset. Lakiin lisättävien säännösten johdosta ehdotetaan laki uudistettavaksi kokonaisuudessaan.

Lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen käsittelystä. Ehdotuksen tavoitteisiin kuuluu huumeeton työpaikka. Ehdotusten lähtökohtana on, että työnhakija tai työntekijä toimittaisi itse työnantajalle huumausainetestistä koskevan todistuksen ja että huumausainetestistä koskevaan todistukseen merkittyjen tietojen käsittelyoikeus perus-

tuisi laissa säädettäviin työtehtäväperusteisiin käsittelyoikeuden edellytyksiin, joilla turvattaisiin toisten perusoikeuksien toteutumista. Käsittelyoikeus edellyttäisi toisaalta työtehtävälle asetettavia vaatimuksia ja toisaalta niiden vaikutusten arviointia, joita todennäköisesti syntyisi työtehtävän hoitamisesta huumeen vaikutuksen alaisena tai huumeesta riippuvaisena. Työnhakuvaiheessa todistusta voisi pyytää vain tehtävään valitulta. Työsuhteen aikana työnantaja voisi velvoittaa työntekijän esittämään todistuksen huumausainetestistä työnhakijaa koskevia kriteerejä ankarammin edellytyksin. Lisäksi työterveyshuoltolaissa säädettäisiin työnantajan velvollisuudeksi laatia yhteistyössä henkilöstön kanssa huumeiden vastainen ohjelma, ja yhteis-

toimintalainsäädännössä säädettäisiin siitä, että työtehtävät, joissa huumausainetestitodistusta pyydetään tai edellytetään, olisi käsiteltävä yhteistoimintamenettelyssä.

Ehdotus sisältää myös säännökset työpaikalla tapahtuvasta kameravalvonnasta. Siinä säädettäisiin yleisesti työnantajan oikeudesta toteuttaa kameravalvontaa käytössään olevissa tiloissa ja erityisesti tilanteista, joissa kameravalvonta voidaan kohdentaa tiettyyn työpisteeseen, jossa työntekijöitä työskentelee. Ehdotuksen lähtökohdaksi on, että erityisesti työntekijöihin kohdennettu kameravalvonta rajoittuisi välttämättömään ottaen huomioon tiettyjen etuuksien suojelemisen tarve ja että valvonta olisi mahdollisimman avointa. Työnantaja saisi toteuttaa kameravalvontaa, jos tarkkailun tarkoituksena olisi työntekijöiden ja muiden tiloissa oleskelevien henkilökohtaisen turvallisuuden varmistaminen, omaisuuden suojaaminen tai tuotantoprosessien asianmukaisen toiminnan valvonta. Lisäksi laissa säädettäisiin siitä, mikä olisi sellaista kameravalvontaa, joka olisi välttämätöntä ja siten mahdollista kohdentaa myös tiettyyn työpisteeseen, jossa työskentelee työntekijöitä.

Ehdotus sisältää myös säännökset niistä edellytyksistä, joiden vallitessa työntekijän sähköpostista voisi hakea esille viestejä ja avata ne. Ehdotettujen säännösten tavoitteena on, että työntekijän luottamuksellisten sähköpostiviestien salaisuus ei vaarantuisi ja että työnantajalle kuuluvat, tämän toiminnan jatkumisen kannalta välttämättömät viestit voitaisiin työntekijän esityneenä ollessa saada työnantajan käyttöön. Sääntelyn tavoitteena on ohjata siihen, että työntekijälle lähetettyjen tai tämän lähettämien työnantajaorganisaatiolle kuuluvien viestien sekä selville saaminen että niiden avaaminen perustuisi työntekijän suostumukseen. Laki antaisi kuitenkin työnantajalle mahdollisuuden saada selville sen toimintaan kuuluvat viestit niissä tilanteissa, joissa suostumukseen perustuvat menettelyt eivät eri syistä olisi käytettävissä ja joissa tiedonsaanti on välttämätöntä työnantajan toiminnan jatkumisen turvaamiseksi.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esityksen tavoitteet

Kyseessä oleva hallituksen esitys liittyy liikenne- ja viestintävaliokunnassa käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen sähköisen viestinnän tietosuojalaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 125/2003 vp). Sähköisen viestinnän tietosuojalaki säätelee yleislakina tunnistamistietojen käsittelyä sähköisessä viestinnässä ja laki yksityisyyden suojasta työelämässä on työelämässä sovellettava erityislaki. Molempien hallitusten esitysten lähtökohta on sama eli se, että sähköinen viestintä on luottamuksellista sekä sisällöltään että viestinnästä kertovien tunnistamistietojen osalta.

Lähtökohta kyseisessä esityksessä on, että yksityisen viestinnän suoja on ehdoton ja työnanta-

jalla on oikeus puuttua vain työhön liittyvään viestintään. Lisäksi puuttumisen edellytykset on säädetty tyhjentävästi laissa, ja puuttuessaan työntekijän sähköpostiviestintään työnantajan tulee noudattaa tiukkoja menettelysäännöksiä ja raportoida työntekijälle toimenpiteistään. Valiokunta pitää hyvänä, että sääntely on varsin tarkkarajaista.

Työntekijän sähköpostin hakeminen ja avaaminen

Valiokunta on tutkinut hallituksen esitystä omaan toimialaansa kuuluvilta osin, joka kattaa lähinnä lakiehdotuksen 6 luvun säännökset. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään turvaamaan samanaikaisesti sekä työntekijän luottamuksellisen viestinnän suojan ydinalue eli viestinnän sisältö että työntekijän toiminnan häiriöttömään jatkumi-

seen liittyvät välttämättömät edut työntekijän poissaollessa. Sääntelyllä pyritään myös turvaamaan viestin lähettäneen tahon oikeus luottamukselliseen viestintään.

Ehdotetut säännökset viestin esille hakemisesta ja avaamisesta ovat tarkkarajaisia ja täsmällisiä. Asiantuntijakuulemisessa valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että esityksen 18 § on osin ongelmallinen juuri siitä syystä, että pykälän huolehtimisvelvollisuuden piiriin kuuluvat työnantajan velvollisuudet vaikuttavat liian ehdottomasti sidotuilta vain pykälässä lueteltuihin mahdollisuuksiin. Käytännössä työnantajalla on esityksen mukaan käytössään vain kolme vaihtoehtoa, jotka ovat sähköpostin automaattivastaukset, postin ohjaaminen itse työnantajan hyväksymälle henkilölle tai toiseen osoitteeseen ja suostumuksen antaminen siihen, että postit ohjataan toiselle henkilölle työnantajan toimesta. Työpaikoilla tulisikin voida ottaa käyttöön myös muita työntekijän yksityisyyden suojan kannalta toimivia ja turvallisia ratkaisuja työtehtävien hoitoon työntekijän ollessa estyneenä. Tällainen ratkaisu on esimerkiksi työntekijälle annettu mahdollisuus itse kontrolloida etäyhteyden avulla omia viestejään loman aikana tai joku muu yhdessä sovittu käytäntö. Pitäen mielessä perusoikeuksien rajoituksille asetettavat täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset valiokunta katsoo, että 18 §:n osalta tulisi pyrkiä teknisesti joustavampaan menettelyyn.

Valiokunta kiinnittää huomiota 19 §:ään, jonka mukaan työnantajalla on oikeus tietojärjestelmän pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön avulla ryhtyä viestien esille hakemiseen. Edellytys toimia tietojärjestelmän pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön avustuksella on 1 momentissa siitä syystä, ettei työnantaja syyllistyisi esimerkiksi tietomurtoon hakiessaan esille työntekijän sähköposteja. Pykälän 2 momentis-

ta, jossa säädetään tapauksesta, jolloin työntekijä on kuollut tai pysyvästi estynyt hoitamasta tehtäviään, puuttuu 1 momentin edellytys. Valiokunnan käsityksen mukaan samasta syystä kuin 1 momentissa on tässäkin tapauksessa välttämätöntä, että sähköpostit haetaan esille pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön avustuksella.

Valiokunnan huomiota on edelleen kiinnitetty siihen, että esityksen 21 §:n 2 momentissa ehdotettu säädös mm. tietoverkon käytön järjestämisestä ei ole riittävän informatiivinen. Pykälän perusteluissa todetaan, että sähköisen viestinnän tietosuojasta annettavaan lakiin, jota sovelletaan yleislakina myös työnantajaan, on tarkoitus sisällyttää säännökset verkkosivustojen selailutietojen luottamuksellisuudesta. Hallituksen esityksen HE 125/2003 vp mukaan verkkosivustojen selailu kuuluu sähköisen viestinnän tietosuojalain soveltamisalaan, koska palvelinten yleisölle avoimia sivuja selailtaessa palvelimelle tai viestintäverkon kautta päätelaitteelle jää yleensä tietoja, joiden avulla viestit voidaan yhdistää ne vastaanottavaan henkilöön. Nyt ehdotetun 21 §:n 2 momentin muotoilu saattaa antaa sellaisen käsityksen, että yhteistoimintamenettelyn jälkeen verkkosivustojen selailun tunnistetietojen käsittely olisi mahdollista. Valiokunta korostaa, että kuitenkin myös tuollaisessa verkon käytössä on kysymys viestinnän luottamuksellisuudesta ja että tämän olisi syytä ilmetä myös momentin muotoilusta.

Lausunto

Lausuntonaan liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

LiVL 7/2004 vp — HE 162/2003 vp

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Markku Laukkanen /kesk	Pertti Salovaara /kesk
vpj.	Matti Kangas /vas	Timo Seppälä /kok
jäs.	Mikko Alatalo /kesk	Harry Wallin /sd
	Saara Karhu /sd	Lasse Virén /kok
	Marjukka Karttunen /kok	Raimo Vistbacka /ps
	Inkeri Kerola /kesk	vjäs. Lyly Rajala /kok.
	Reino Ojala /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker.